

KONFERENCA ALA 2009

Združenje ameriških knjižnic (ALA) je organiziralo letošnje strokovno srečanje v Chicagu od 9. do 15. julija. Pred začetkom konference sem se udeležila dveh predkonferenc, ki ju je organizirala sekcija ALCTS (Association for Library Collections and Technical Services).

PREDKONFERENCA

Pretočni mediji in hitro širjenje e-knjig: nabava in upravljanje nastajajočih formatov

Predkonferenco o nabavi in upravljanju novih formatov (Streaming Media and Proliferating E-Books: Acquiring and Managing Emerging Formats) je moderiral Jesse Holden (Millersville University), s prispevki pa so nastopili Cris Ferguson (Furman University), Deg Farrelly (Arizona State University) in Nathan D. M. Robertson (University of Maryland School of Law). Lotili so se vprašanja, kaj sploh pomeni nabava pri novih formatih, kot so e-knjige ali pretočni mediji. Pri teh formatih ne gre več za nabavo in hrambo fizičnih objektov (knjig), temveč za dostop do e-virov in predvsem njihovo upravljanje. Format (oblika) vira je bistven in ni nujno izpeljanka tiskane oblike, postopki dela pa morajo biti fleksibilni in prilagodljivi. Tudi ni nujno, da je tiskana oblika vedno najbolj zaželena, zato je treba začeti o zbirki razmišljati drugače kot doslej, ko je tiskana oblika prevladovala.

Cris Ferguson je predstavila problematiko nabave e-knjig (eBook Acquisition from Start to Finish) [1], ki je možna preko ponudnikov platform (agregatorji, založniki neposredno) ali preko nabavnih agentov (konzorciji, naročniški agenti, prodajalci). Vsak od teh načinov ima svoje prednosti in pomanjkljivosti. Pri odločanju so pomembni:

- **funkcionalnost izdelka** (število naslovov v izdelku, menjava naslovov, obdobje dostopnosti, prilagodljivost izdelka, sporočila pri maksimalno doseženem številu uporabnikov, možnost prilagajanja dostopa, možnost avtomatskih citatov, razpoložljivost zapisov MARC in njihova kakovost, kompatibilnost s platfor-

mo OpenURL, vrste formatov datotek (html, pdf itd.), namestitve s posebno programsko opremo ali brez nje, vrste statistik uporabe itd.),

- **cenovni dejavniki** (število uporabniških dostopov na e-knjigo ali zbirko, cena za enega uporabnika ali za več uporabnikov, možnost nakupa posameznih naslovov ali zbirke naslovov, stroški uporabe platforme, stroški letnega vzdrževanja, stroški gostovanja itd.),
- **ukrepi tehnične zaščite** (vključenost digitalnega upravljanja pravic, možnost prenosa vsebine e-knjig, omejitve prenosa in omejitve števila strani za namene hkratnega tiskanja ali shranjevanja, funkcija kopiraj in prilepi itd.),
- **dejavniki licenciranja** (možnost medknjižnične izposoje vsebine e-knjig, možnost rezervacij, možnost uporabe e-knjig pri e-izobraževanju itd.). Posebej zanimiv je model za nabavo e-knjig, imenovan *Patron Driven Acquisition* (PDA), kjer nabavo (nakup) usmerja uporabnik; ponujajo ga NetLibrary, Ingram (MyiLibrary) in EBL. Knjižnica definira zbirko, od ponudnika prejme zapise MARC in jih vpiše v katalog. Knjižnica nabavi oziroma kupi samo tiste e-knjige, ki so bile uporabljene. Pogoje postavljajo ponudniki. Prednost takega načina nabave je v tem, da ima knjižnica strošek samo za uporabljene e-knjige, pomanjkljivost pa so težko predvidljiva uporaba in z njo povezani stroški. V primerjavi z delovnimi postopki za tiskane knjige so delovni postopki za e-knjige (izbor platforme in naslovov, licenciranje, plačevanje in zagotavljanje finančnih sredstev, avtentikacija, katalogizacija, spremljanje statistik uporabe) neprimerno bolj kompleksni in zahtevajo sodelovanje večjega števila knjižničarjev z različnih področij.

Deg Farrelly je predstavil svoje izkušnje z naročanjem in upravljanjem pretočnih medijev in drugih nastajajočih formatov. Ker gre za nov format, se srečuje s številnimi problemi, ki so povezani z izvorom in formatom datotek, digitalnim upravljanjem pravic, gostovanjem, licenciranjem, plačevanjem, katalogizacijo ipd. Stanje na tem področju je podobno stanju, ki je pred desetimi leti vladalo na področju e-revij.

Nathan D. M. Robertson [2] je zelo nazorno predstavil licenciranje in avtorske pravice (Licensing and Copyright). Nosilec avtorske pravice ima ekskluzivno pravico kopirati, distribuirati ali javno izvajati ali predstaviti delo ter kreirati izvedenke dela, vendar je ta ekskluzivna pravica odvisna od številnih omejitev (načelo vestnosti in poštenja). Čeprav so z zakonom podani temelji za urejanje avtorskih pravic, pa zakon velikokrat ni dovolj jassen pri reševanju konkretnih primerov. Zato je razumno pravice urediti s pogodbo na osnovi pogodbenega prava. Pogodbeni strani lahko definirata več ali manj pravic, kot jih predpisuje zakon o avtorskih pravicah, in lahko nedvoumno definirata, kaj je dovoljeno in kaj ni. Kljub razlikam (različna komercialna vrednost gradiva, drugačen razvoj modelov licenciranja, drugačna pričakovanja uporabnikov, drugačna tehnologija in drugačne potrebe knjižnic) velja isti zakon o avtorskih pravicah tudi za pretočne medije in za e-knjige. Zato je vpliv knjižničarjev na licenčne pogoje še toliko bolj pomemben. V pristojnosti knjižničarjev namreč ostaja odločitev, kaj kupiti ali za kaj porabiti razpoložljiva sredstva.

PREDKONFERENCA

RDA, FRBR in FRAD: Vzpostavljanje povezave

V predkonferenci (RDA, FRBR and FRAD: Making the Connection) na temo novih katalogizacijskih pravil RDA, ki temeljijo na konceptualnem modelu FRBR in FRAD, so nastopili Barbara Tillett (Library of Congress), Robert L. Maxwell (Brigham Young University), Glenn E. Patton (OCLC) in Tom Delsey.

Barbara Tillett [3] je predstavila model entitet in odnosov FRBR (Funkcionalne zahteve za bibliografske zapise) in temeljno terminologijo skupaj s praktičnimi primeri za delo, izrazno obliko, pojavno obliko in enoto ter številne oblike odnosov med njimi. Poudarila je pomen implementacije modela FRBR v katalogizacijska pravila RDA za namene usmerjanja dela razvijalcev knjižničnih sistemov ter usmerjanja razvoja pravil; vse to pa naj bi uporabnikom olajšalo iskanje, identifikacijo, izbor in pridobivanje informacij.

Robert L. Maxwell [4] je predstavil model entitet in odnosov FRBR na praktičnem primeru kreiranja zapisov za dela, izrazne oblike, pojavne oblike in enote, ki z vzpostavitev različnih medsebojnih povezav tvorijo bazo podatkov. Za primer je izbral štiri med seboj povezane publikacije (Ender's Game), na osnovi katerih smo kreirali zapise za delo, osebe in koncepte, za izrazne in pojavne oblike ter za enote. Vsem smo nazadnje dodali še ustrezne attribute. S praktičnim primerom kreiranja zapi-

sov je ponazoril, da se intelektualno delo katalogizatorja z novimi pravili ne bo spremenilo, ampak se bo spremenil način strukturiranja in povezovanja podatkov oziroma zapisov za različne vrste entitet in odnosov, ki se pojavljajo v bibliografskem univerzumu.

Glenn E. Patton [5] je predstavil model entitet in odnosov FRAD (Funkcionalne zahteve za normativne podatke). S praktičnimi primeri bibliografskih entitet, ki so poznane pod določenimi imeni ali identifikatorji in so osnova za kontrolirane dostopne točke, je ponazoril primere entitet ter novosti glede atributov za osebe, družine, korporacije, dela, izrazne oblike, pojavne oblike, enote, imena, identifikatorje, kontrolne dostopne točke, pravila, agencijo in za njihove različne medsebojne odnose. Poudaril je, da gre samo za model in ne pravila.

Tom Delsey [6], vodilni med oblikovalci pravil RDA, je v svoji predstavitvi o uvedbi FRBR in FRAD v RDA (FRBR and FRAD as Implemented in RDA) poskusil utemeljiti nujnost sprememb v katalogizaciji, ki jih vsebujejo nova pravila RDA. Vsa vprašanja in komentarji številnih prisotnih katalogizatorjev so se namreč nanašali prav na dilemo, ali so spremembe, ki jih prinašajo RDA, res potrebne in ali ne bodo samo povečale stroškov katalogizacije. Udeležence je zanimalo, ali to ne bo otežilo izmenjave zapisov in v čem se novi način dela sploh razlikuje od obstoječega. Tom Delsey je nujnost sprememb in prehod z AACR2 na RDA utemeljeval s strukturnimi problemi AACR2. Od tod tudi zahteva po bolj konsistentnih in fleksibilnih pravilih za opis vseh vrst virov in vsebin, po kompatibilnosti z mednarodno sprejetimi načeli, modeli in standardi ter ne nazadnje zahteva po prilagoditvi potrebam opisa virov drugih skupin uporabnikov (muzeji, arhivi, založniki itd.). Poudaril je ločitev vsebine od fizičnega nosilca. V primerjavi s FRBR so v RDA dodani nekateri elementi in podelementi, razširjen je tudi nabor kod za posamezne elemente. RDA vsebujejo novo kategorizacijo virov za vrsto medija, vrsto nosilca, vrsto vsebine in način izdaje. Oblikovana so na način, ki jim omogoča kompatibilnost s strukturo formata MARC 21, ki ga uporablja večina knjižnic. Deloma so pravila RDA kompatibilna tudi s strukturo formata DC in standardi ISBD, vendar ne vedno v razmerju 1 : 1. Prav tako sta v njih upoštevana modela FRBR in FRAD, ker snovalci pravil računajo s tem, da bo večina ponudnikov knjižničnih sistemov pri razvoju novih generacij sistemov upoštevala model entitet in odnosov, nacionalne agencije pa bodo tiste, ki bodo odločale, katere opcije se bodo uporabljale in katere ne.

KONFERENCA

Kot običajno je sklop konferenčnega programa ALA 2009 ponujal veliko zanimivih predavanj. Večje število sekcij

se je s temami nanašalo na razvoj in nabavo knjižničnih zbirk ter na problematiko katalogov. Spremljala sem predvsem sekcije, ki so obravnavale problematiko katalogov.

Premikamo gore: najnovejši trendi fizičnega dostavljanja knjižničnega gradiva

V sekciji Moving Mountains: Latest Trends in the Physical Delivery of Library Materials so referenti predstavili primere dobre prakse pri različnih načinih dostave gradiva med knjižnicami skupaj s podrobno analizo stroškov za vsak način dostave posebej. Predstavili so tudi primer sistema za avtomatsko ravnanje z velikimi količinami gradiva ter najnovejše trende dostave gradiva na dom, saj slednja ne presega stroškov organiziranja podružnic ali medknjižnične izposoje.

Open Knowledge Commons in knjižnične zbirke: vzporedni načrt

Organizacija *Open Knowledge Commons* (OKC), ki se je razvila iz *Open Content Alliance*, skupaj z nekomercialno organizacijo *Internet Archive* ponuja knjižnicam možnost digitalizacije in gradnje večjezičnega in multimedijskega arhiva knjižničnih zbirk bodisi kot alternativo projektu *Google Knjige* (Google Book Library Project) bodisi kot njegovo nadgradnjo. Referentke **Maura Marx** (OKC), **Betsy Kruger** (University Library at UIUC) in **Heather Christenson** (California Digital Library) so predstavile prednosti vzajemne gradnje digitalnega arhiva ter prikazale statistične podatke o rasti digitalnih zbirk.

Ne prenačimo se: preizkušanje RDA

O novih pravilih RDA so v sekciji Look Before You Leap: Taking RDA For a Test-Drive govorili Tom Delsey, Nannette Naught, Sally H. McCallum, John Espley in Barbara Bushman.

Tom Delsey [7] je potem, ko je utemeljil nujnost prehoda na novi koncept katalogizacijskih pravil, zasnovanih na modelu FRBR in FRAD, primerjal pravila RDA in pravila AACR2 (RDA Compared with AACR2). V RDA so pri opisu namesto elementov ISBD uvedeni atributi entitet FRBR, namesto vrst gradiva pa vrsta vsebine in vrsta fizičnega nosilca. Na področju dostopa uvajajo RDA odnose FRBR, attribute entitet FRAD, odnose FRAD ter odnose za koncept (predmet), ki je še v pripravi. V primerjavi z AACR2, katerih strukturo sestavljata dva dela (v prvem Opis, v drugem pa Značnice, enotni naslovi in reference), strukturo pravil RDA sestavljajo skupine atributov FRBR in FRAD. Kategorizacijo virov nadomestijo vrsta medija, vrsta nosilca in vrsta vsebine. V primerjavi s prvim ni-

vojem opisa v AACR2 vsebujejo RDA dodatne osnovne elemente, prav tako je razširjen nabor sprememb, zaradi katerih je treba kreirati nov zapis (sprememba načina izida, sprememba vrste medija, sprememba podatkov o izidu pri serijski publikaciji ali integrirnem viru ter sprememba osnov integrirnega vira). Spremenjeni so izbira vira informacij za opis, obravnava okrajšav in napak na publikacijah ter pravilo treh pri avtorstvu. Tom Delsey je predstavil tudi različne primerjalne tabele podatkov, ki bodo v pomoč pri prehodu na pravila RDA.

Nannette Naught je predstavila orodje RDA, ki ga sestavljata vsebina in programska oprema. Orodje vsebuje številne funkcije, ki jih omogočajo spletna orodja XML; med drugim tudi možnosti nastavitvev na ravni knjižnice ali katalogizatorja. Vsebuje tudi celotno vsebino pravil AACR2 ter možnost iskanja po številki pravila.

Sally H. McCallum [8] je predstavila RDA v kontekstu formata MARC (RDA in MARC) in opozorila na kritičnost uvedbe pravil. Kljub temu da so pravila kompatibilna s formatom MARC 21, ki ga uporablja večina knjižničnih sistemov za izmenjavo podatkov, pa bo treba še veliko preizkušati in spreminjati. Spremenjeni bodo postopki, načela, vsebina, mediji, fizični nosilci, atributi za imena in vire, odnosi ter dokumentacija. Na spremembe se pripravljajo od začetka leta 2008; delovna skupina komunicira tedensko preko telekonferenc. Od junija 2008 do junija 2009 so pripravili deset dokumentiranih predlogov za spremembe. Sally McCallum je poudarila nevtralnost stališče glede obravnave zapisov (normativnih, bibliografskih, zaloge), ki bodo postali entitete FRBR. Govorila je o dilemi glede ročnega razčlenjevanja podatkov pri vnosu in s tem povečanja stroškov katalogizacije ali avtomatskega razčlenjevanja podatkov. Predstavila je tudi nov način obravnave kodiranih podatkov, in sicer predloge za pretvorbe obstoječih podatkov (kod) v nov koncept za vrsto vsebine, medija in fizičnega nosilca. Podala je pregled o tem, kje v formatu MARC 21 so atributi za imena (normativni format), atributi za dela in izrazne oblike, atributi za imena in vire ter za odnose (vir-ime, vir-vir, ime-ime). Celotna dokumentacija o predlogih sprememb, ki se tekoče dopolnjujejo, je dostopna na naslovu www.loc.gov/marc/formatchanges-RDA.html.

John Espley (VTLS Inc.) [9, 10, 11], dolgoletni direktor načrtovanja knjižničnih sistemov pri VTLS, je predstavil tri scenarije uvedbe pravil RDA v okviru knjižničnih sistemov:

- scenarij 3: nepovezana baza podatkov (angl. *flat file*),
- scenarij 2: baza povezanih podatkov iz bibliografskih in normativnih zapisov,
- scenarij 1: relacijska objektno orientirana baza podatkov.

Izpostavil je dilemo glede načina opredelitve dela in izrazne oblike kot bibliografske ali normativne informacije ter glede napačne opredelitve izdaje po FRBR; slednja opredeljuje izdajo kot izrazno obliko, čeprav gre za pojavno obliko. Predstavil je primer katalogiziranja publikacije (Beau Geste) in kreiral zapis za delo, izrazno obliko in pojavno obliko. Nato je katalogiziral novo izdajo in film v več različnih zapisih. Predstavitev je zaključil z ugotovitvijo, da bo treba v prihodnosti sprejeti odločitve o tem, ali sta delo in izrazna oblika bibliografska ali normativna informacija in ali so pravila RDA nujna. Dodal je, da bo treba razjasniti razliko med izrazno in pojavno obliko ter prilagoditi pravila RDA scenariju 1; v tem kontekstu je namignil na potrebo po novi verziji pravil (RDA2).

Barbara Bushman (National Library of Medicine) [12] je predstavila potek testiranja pravil RDA (Testing Resource Description and Access (RDA)), pri katerem sodelujejo OCLC, ponudniki knjižničnih sistemov in drugi partnerji. Prejeli so 90 ponudb posameznikov in institucij. Izbrali so 23 različnih institucij glede na velikost in vrsto ter glede na uporabljeni knjižnični sistem in področje specializacije v katalogiziranju. Predstavila je vse partnerje ter dogovor, da bodo vsi rezultati testiranja skupni in javno dostopni. Testiranje bo trajalo 6 mesecev, od tega bodo 3 meseci namenjeni izobraževanju. V vsaki instituciji, ki bo kreirala po 25 osnovnih zapisov (za tiskane monografije, AV-gradivo, serijske publikacije in integrirne vire), bo ena skupina kreirala zapise po obstoječih pravilih, druga pa po novih pravilih. Vsaka institucija bo morala nato kreirati še najmanj 25 zapisov po lastni izbiri. Za vsak zapis bo moral kreator zapisa izpolniti online vprašalnik v zvezi s količino in kakovostjo, posredovati pa bo moral tudi informacije, ki jih bo pridobil od internih končnih uporabnikov. Sestanek partnerjev testiranja je bil 12. julija 2009, dokumentacija bo pripravljena do jeseni, prva verzija *RDA Online* naj bi bila na voljo novembra 2009, končno poročilo o testiranju pa naj bi bilo znano oktobra 2010.

Predstavitve so se udeležili številni knjižničarji, ki so postavili tudi veliko vprašanj. Iz njih je bilo mogoče razbrati zaskrbljenost in nezadovoljstvo zaradi nejasnosti okrog cene za *RDA Online*.

Otvoritev konference

Na slavnostni otvoritvi konference (Opening General Session) je imela govor **Christie Hefner**, borka za svobodo izražanja ter socialne pravice in enakopravnost žensk.

OCLC-jev informativni zajtrk

Kot običajno je **Jay Jordan**, direktor OCLC, predstavil strateške usmeritve OCLC-ja ter številne novosti v izdelkih

in servisih, ki so rezultat njihovih raziskovalnih in razvojnih dosežkov. Uvodoma je predstavil novo upravno strukturo ter omenil poročilo *Revizijske komisije za načela vzajemnega kreiranja podatkov in upravljanje*. Novo upravno strukturo sestavljajo *regionalni sveti*, *Globalni svet* in *Upravni odbor*. Regionalni sveti izbirajo delegate, ki se udeležijo letnega srečanja Globalnega sveta. Regionalni sveti se sestanejo vsaj enkrat na leto, prav tako tudi Globalni svet. Slednji izbere šest članov Upravnega odbora, ki šteje 15 članov, in se sestane petkrat na leto. Direktor je opozoril na hitro rast brezplačnih dostopov do *WorldCat.org* ter na novo partnerstvo s servisom EBSCO Host. V naslednjih letih nameravajo servis *WorldCat Local*, ki upravlja lokalne podatke knjižnic, dograditi z aplikacijama za nabavo in izposajo in s tem zagotoviti kar najbolj enostaven in hiter vpogled v status ne samo elektronskega, temveč tudi tiskanega gradiva. S 1. julijem so centralizirali pomoč uporabnikom v ZDA. Ponujajo 14-urno pomoč po telefonu od 7. do 21. ure od ponedeljka do petka po standardnem času na vzhodu ZDA in Kanade (EST). Objavili so tudi navodila, na koga in na kakšen način se je treba obrniti po pomoč v zvezi z izdelki in izobraževanjem www.oclc.org/services/brochures.

OCLC si bo prizadeval znižati stroške knjižnic in s tem pomagal prebroditi finančno krizo, ki se odraža tudi v poslovanju knjižnic. V FirstSearch Base Package so vključili dostop do OAIster, CAMIO in ArchiveGrid, ki ga ni treba posebej plačati. Paket vključuje tudi dostop do CONTENTdm "quick start" s programsko opremo na gostitelju OCLC, s tremi odjemalci in 10 GB prostora za 3.000 digitalnih objektov. V letošnjem letu so razvili tudi orodja za mobilni dostop do WorldCata, uporabniki, ki so naročeni na WorldCat in FirstSearch, pa lahko brezplačno uporabljajo izdelek WorldCat Local "quick start".

Vključevanje bibliografskih zapisov iz različnih katalogov v WorldCat se nadaljuje in danes vsebuje WorldCat že več kot 50 % zapisov za neangleške vire. Februarja 2009 so se lotili poskusa (Export Community Experiment), v katerem katalogizatorji lahko spreminjajo vse zapise v WorldCatu. V poskusu sodeluje več kakor tisoč knjižnic, katerih sodelavci imajo vse možne privilegije za katalogizacijo. Maja 2009 so bila v uporabo dana dopolnjena orodja za ugotavljanje podvojenih zapisov, s čimer se bo število podvojenih zapisov že v kratkem zmanjšalo.

Zanimiva je bila ponazoritev arhitekturnih napak (npr. bankomat na višini dveh metrov), ki se v programski opremi in servisih ne bi smele zgoditi.

Več o novostih OCLC je objavljeno v posebni publikaciji [13].

Revizijska komisija o načelih vzajemnega kreiranja podatkov in upravljanja

To je bil forum komisije (Review Board on the Principles of Shared Data Creation and Stewardship – Open Forum), katere naloga je svetovati knjižnicam, pripraviti poročilo, predlagati načela vzajemnega kreiranja zapisov ter spremembe v politiki uporabe in prenosa zapisov.

Navodila za uporabo in prenos preko OCLC-ja kreiranih zapisov (Guidelines for the Use and Transfer of OCLC-Derived Records) so bila izdana novembra 1987. Ker je dokument zastarel, so lani v OCLC-ju pripravili dopolnitve, ustanovili komisijo in že maja 2009 je predsednica poročala o delu komisije.

Uvodno besedo na javnem forumu je imela **Jennifer Younger** [14]. Predstavila je komisijo, ki je skupaj s Karen Calhoun, predstavnico OCLC-ja, štela 13 članov. Komisija je tedensko organizirala sestanke preko telekonferenc, pridobila mnenja nekaterih institucij ter izvedla anketo in analizo rezultatov. Na osnovi online ankete so prejeli 1.620 odgovorov, od tega 82 % od članov OCLC-ja, 50 % od akademskih knjižnic in 23 % od splošnih knjižnic, 21 % od članov zunaj ZDA ter 22 % od direktorjev, 27 % od vodilnih delavcev in 33 % od katalogizatorjev.

Ugotovitve komisije so bile: pomanjkljiva komunikacija glede problematike, nejasen predlog dopolnitev glede uporabe zapisov, pomanjkljivo poznavanje obstoječih navodil in vloge OCLC-ja ter slaba seznanjenost OCLC-ja in njegovih članov z različnimi mnenji o problematiki. Danes so okoliščine drugačne, zapisov ne uporabljajo več samo člani OCLC-ja, ampak tudi konzorciji, mreže, ponudniki knjižničnih sistemov, različni servisi itd. Ohraniti je treba zaupanje in trud članov pri gradnji WorldCata ter preiti od zaščite k izmenjavi podatkov. Dopolnitev politike uporabe zapisov je potrebna, vendar je treba proučiti, na kakšnih načelih naj temelji, kakšne so pravice in obveznosti, kako bodo OCLC in člani okrepili kooperativo in kako bo kooperativa sodelovala z okoljem. Ugotoviti je treba, zakaj je ogrožen obstoj WorldCata, in začrtati strategijo za njegovo zaščito pred nerazumno uporabo. Postopek priprave nove politike mora biti transparenten, vključevati mora formalno zastopanost Globalnega sveta, Odbora in strateškega vodstvenega tima OCLC-ja ter širše javnosti, pri tem pa upoštevati kompleksnost okolja, v katerem delujejo OCLC in njegovi člani. Predsednica komisije je poudarila, da sta razloga za nastalo situacijo slaba komunikacija in nerazumevanje kompleksnosti novih razmer na informacijskem področju, na katerem deluje OCLC.

Udeležba je bila zelo slaba in prisotnih je bilo največ predstavnikov OCLC-ja. Morda tudi zato, ker dogodek ni bil objavljen v tiskani verziji programa konference. Od predstavnikov OCLC-ja sta spregovorila Karen Calhoun in Jay Jordan. Oba sta omenila razlike v stališčih institucij zunaj ZDA ter poudarila prizadevanja za večjo transparentnost procesa ter pripravo jasnih stališč glede politike uporabe in izmenjave zapisov, ki bodo zagotovila nadaljnji obstoj in razvoj WorldCata. Upata, da bodo naslednji predlog dokumenta pripravili že do septembra 2009.

Uporaba katalogov in študije uporabnosti: kaj prikazujejo in kako naj te ugotovitve vplivajo na naše odločitve

V sekciji Catalog Use and Usability Studies: What Do They Show and How Should This Evidence Affect Our Decision-Making? so bili referenti Karen Calhoun, Nora Dimmock in Beth Thomsett-Scott.

Karen Calhoun (OCLC) [15] je predstavila rezultate najnovejše raziskave OCLC o tem, kaj pričakujejo od online kataloga končni uporabniki in kaj knjižničarji (Online Catalogs: What Users and Librarians Want www.oclc.org/reports/onlinecatalogs/default.htm). Raziskovali so metapodatke in predvsem ugotavljali, kateri elementi bibliografskega zapisa so za končne uporabnike najpomembnejši in kakšnih izboljšav si želijo ter kakšne izboljšave priporočajo knjižničarji, da bi si olajšali delo. Cilj raziskave je bil definirati nov program kakovosti za WorldCat, ki bo upošteval pričakovanja vseh uporabnikov, tj. različnih skupin končnih uporabnikov in različnih podskupin knjižničarjev. Rezultati raziskave so pokazali:

- da je za končne uporabnike dostava enako pomembna, če ne pomembnejša od najdbe;
- da so povzetki in kazala ključni elementi opisa;
- da je nujno treba izboljšati ocene relevantnosti zadetkov.

Priporočila končnih uporabnikov so: izboljšanje ocene relevantnosti, več povezav do polnih besedil, več povzetkov oz. izvlečkov in njihova večja izpostavljenost, vključitev več podrobnosti v seznam rezultatov iskanja (npr. naslovnica, povzetek).

Knjižničarji so navedli svoja priporočila v naslednjem vrstnem redu: razrešitev podvojenih zapisov, lažje popravljanje zapisov, popravki tipkarskih napak, več poudarka na točnosti in ažurnosti podatkov o zalogi, dodajanje kazal, povzetkov, nadgradnja kratkih zapisov, popravki napak v kodiranih podatkih, dodajanje povzetkov k rezultatom iskanja itd. Primerjava priporočil končnih uporabnikov in knjižničarjev pokaže, kako

različna so njihova stališča. Medtem ko so knjižničarji uvrstili dodajanje povezav do polnih besedil šele na 9. mesto, je pri končnih uporabnikih ta zahteva na 1. mestu. Pri razrešitvi podvojenih zapisov se je zgodilo ravno obratno. Knjižničarji so jo uvrstili na 1. mesto, končni uporabniki pa šele na 8. mesto. Tudi glede večje natančnosti, ki so jo knjižničarji uvrstili na 4. mesto, so bili končni uporabniki drugačnega mnenja in so jo uvrstili šele na 17. mesto. Pri nadzoru kakovosti zapisov oziroma baze podatkov je treba nujno upoštevati elemente zapisa, ki so pomembni za končne uporabnike in jim posvetiti še posebno pozornost.

Nora Dimmock (University of Rochester) je predstavila izkušnje in rezultate testiranja uporabnosti kataloga, pri katerem so sodelovali s študenti in profesorji (User Research at the University of Rochester's River Campus Libraries: Using an Anthropological Approach to build Better Catalog) [16]. Teste uporabnosti kataloga izvajajo od leta 2001 v okviru različnih projektov in ugotavljajo, da rezultati bistveno prispevajo k boljši kakovosti kataloga.

Beth Thomsett-Scott (University of North Texas) je predstavila pozitivne izkušnje testiranja konkurenčne uporabnosti (Competitive Usability) [17], tj. uporabo domačih strani konkurenčnih institucij v okviru študije o uporabnosti. V okviru projekta za dopolnitev vmesnika online kataloga teksaške univerze so opravili testiranje uporabnosti domačih strani in katalogov štirih univerzitetnih knjižnic in pri tem opravili tudi primerjavo terminologije.

Od podedovanih podatkov do povezanih podatkov: pripravljenost knjižnic na splet 3.0

O temi From Legacy Data to Linked Data: Preparing Libraries for Web 3.0 so govorili Eric Miller, Diane Hillmann, Jennifer Bowen in Rebecca Guenther.

Eric Miller (Zepheira) je predstavil vizijo in principe povezanih podatkov preko spletnih enotnih identifikatorjev virov (URI). Za vsako stvar (objekt, oseba, koncept, kraj ...) obstaja enotni identifikator, kar omogoča vzpostavitev različnih povezav med njimi in dodajanje različnih kontekstov – to pa je osnovni princip povezanih podatkov. V obstoječih modelih centralnih in lokalnih katalogov uporabniki lahko zastavljajo le vnaprej definirana vprašanja, medtem ko bo nova arhitektura v tem pogledu bolj fleksibilna, pri čemer pa bo odločilno zaupanje v identifikatorje.

Diane Hillmann (Information Institute of Syracuse) se je spraševala, ali so knjižničarji pripravljeni na povezane podatke. Navezala se je na nova pravila za katalogizacijo RDA, ki temeljijo na modelu entitet in odnosov FRBR

in FRAD, in povedala, da katalogizatorji razpravljajo predvsem o vsebini novih pravil, pomembne pa so ideje in nova načela. V okviru NSDL (National Science Digital Library) se že pripravljajo na uveljavitev teh pravil, vendar čakajo na uradno objavo. Poudarila je, da pravila RDA niso nastala slučajno, temveč so bila skrbno načrtovana.

Jennifer Bowen (University of Rochester) je predstavila projekt *eXtensible Catalog*, ki temelji na odprtokodni programski opremi, na FRBR in formatu DC, na principu povezanih podatkov ter uporabi zapisov MARC.

Rebecca Guenther (Library of Congress) je predstavila aktivnosti v zvezi s pripravo identifikatorjev za podatke, ki jih vzdržuje Kongresna knjižnica. Gre za formate MARC 21 (fiksna polja), MATS, MODS, kode jezikov, kode držav, LCSH, LC Names, SKOS (Simple Knowledge Organization Symbol). Aktivnosti so opisane na domači strani www.id.loc.gov.

Za vsakogar nekaj: kako odkrivati informacije z novimi pristopi k upravljanju metapodatkov

Dogodek Something for Everyone: How New Approaches to Metadata Management Enable Discovery je organiziral OCLC, nastopila pa sta **Ted Fons** (direktor WorldCat Global Metadata Network) in **Matt Goldner** (Product & Technology Advocate). Predstavila sta težnje OCLC-ja po boljšem dostopu do WorldCata in zagotavljanju kakovosti pri kreiranju zapisov. Kot primere sta navedla projekt ugotavljanja in odpravljanja podvojenih zapisov (Duplicate Detection & Resolution – DDR), poskus dopolnjevanja zapisov (Expert Community Experiment), servis metapodatkov za založnike (Metadata Service for Publishers) itd.

Postintegrirani knjižnični sistemi? Odprto knjižnično okolje in projekti enotnega upravljanja virov

V sekciji Post-Integrated Library Systems? – The Open Library Environment (OLE) and the Unified Resource Management (URM) Projects so nastopili Oren Beit-Arie, Susan M. Stearns, Peter Murray in Carlen Ruschoff

Oren Beit-Arie in **Susan M. Stearns**, oba iz Ex Librisa, sta predstavila novo ogrodje, ki ga Ex Libris razvija v okviru projekta enotnega upravljanja virov in ki predstavlja bistveno spremenjen pristop v primerjavi z obstoječimi rešitvami. Nova odprta platforma temelji na združevanju postopkov dela, na mrežnih rešitvah in sodelovanju, ponovni uporabi podatkov, na interoperabil-

nosti, zasnovani na storitveno usmerjeni arhitekturi (*SOA – service-oriented architecture*), zbiranju podatkov, ki jih zagotavljajo uporabniki, in na novih vrstah servisov. Postopke dela bo možno prilagoditi novostim RDA. Princip sodelovanja in izbire temelji na ločitvi bibliografskih podatkov od podatkov o zalogi z uvedbo območja podatkov knjižnice (angl. *library zone*) in območja podatkov skupnosti (angl. *community zone*), ki so centralizirani. V območje podatkov skupnosti bo knjižnica lahko povezala tudi podatke o zalogi, ki bodo v postopkih nabave vidni tudi drugim knjižnicam.

Peter Murray (Ohio Library and Information Network) in **Carlen Ruschoff** (University of Maryland) sta predstavila projekt odprtega knjižničnega okolja (Open Library Environment – OLE). V okviru projekta sodelujejo knjižnice iz več držav, financira pa ga *The Andrew W. Mellon Foundation*. Cilj projekta je razviti alternativo za obstoječe integrirane knjižnične sisteme komercialnih ponudnikov. V primerjavi z obstoječimi lastniškimi rešitvami bo zasnova OLE temeljila na odprtokodnih rešitvah.

Iz predstavitev OCLC-ja kot vodilne bibliografske knjižnične mreže, Ex Librisa kot vodilnega ponudnika lastniškega knjižničnega sistema in različnih razvijalcev odprtih rešitev je razvidno približevanje razvojnih aktivnosti, brisanje meja med lokalnimi aplikacijami in aplikacijami bibliografskih mrež ter izrazita konkurenca med vodilnimi nosilci razvoja.

ZAKLJUČEK KONFERENCE

V okviru zaključka konference (ALA Closing Session) je nastopil **Steve Lopez**, kolumnist pri Los Angeles Times in avtor knjige *The Soloist: A Lost Dream, An Unlikely Friendship, and the Redemptive Power of Music* (Solist: izgubljene sanje, neobičajno prijateljstvo in odrešilna moč glasbe). Zelo doživeto je predstavil svojo življenjsko izkušnjo, ki jo je opisal v svoji knjigi in po kateri je bil posnet tudi film.

Reference

- [1] Ferguson, C. (2009). E-Book Acquisition from Start to Finish. Predstavitevno gradivo s predkonference ALCTS. Streaming Media and Proliferating E-Books: Acquiring and Managing Emerging Formats. Chicago, 9. julij 2009.
- [2] Robertson, N. D. M. (2009). Licensing and Copyright. Predstavitevno gradivo s predkonference ALCTS. Streaming Media and Proliferating E-Books: Acquiring and Managing Emerging Formats. Chicago, 9. julij 2009.
- [3] Tillett, B. (2009). FRBR. Predstavitevno gradivo s predkonferen-

ce ALCTS. RDA, FRBR, and FRAD: Making the Connection. Chicago, 10. julij 2009.

- [4] Maxwell, R. L. (2009). The Entity-Relationship Model. Predstavitevno gradivo s predkonference ALCTS. RDA, FRBR, and FRAD: Making the Connection. Chicago, 10. julij 2009.
- [5] Patton, G. E. (2009). Get to Know FRAD. Predstavitevno gradivo s predkonference ALCTS. RDA, FRBR, and FRAD: Making the Connection. Chicago, 10. julij 2009.
- [6] Delsey, T. (2009). FRBR and FRAD as Implemented in RDA. Predstavitevno gradivo s predkonference ALCTS. RDA, FRBR, and FRAD: Making the Connection. Chicago, 10. julij 2009.
- [7] Delsey, T. (2009). RDA Compared with AACR2. Predstavitevno gradivo s konference ALA v Chicagu, 9.–15. julij 2009.
- [8] McCallum, S.H. (2009). RDA in MARC. Predstavitevno gradivo s konference ALA v Chicagu, 9.–15. julij 2009.
- [9] Espley, J. (2009). RDA and an ILS; RDA Implementation Scenarios. Predstavitevno gradivo s konference ALA v Chicagu, 9.–15. julij 2009.
- [10] Espley, J. (2009). RDA and an ILS; RDA Implementation Scenarios; Continued from Part 1. Predstavitevno gradivo s konference ALA v Chicagu, 9.–15. julij 2009.
- [11] Espley, J. (2009). RDA and an ILS; RDA Implementation Scenarios; Continued from Part 2. Predstavitevno gradivo s konference ALA v Chicagu, 9.–15. julij 2009.
- [12] Bushman, B. (2009). Testing Resource Description and Access (RDA). Predstavitevno gradivo s konference ALA v Chicagu, 9.–15. julij 2009.
- [13] OCLC (2009). What's New at OCLC. Predstavitevno gradivo s konference ALA. July 2009.
- [14] Younger, J. (2009). Record use policy update and open discussion. Predstavitevno gradivo za OCLC Members Council. May 18, 2009.
- [15] Calhoun, K. (2009). Online Catalogs: What Users and Librarians Want. Predstavitevno gradivo s konference ALA v Chicagu, 9.–15. julij 2009.
- [16] Dimmock, N. (2009). User Research at the University of Rochester's River Campus Libraries. Using an Anthropological Approach to build better catalog Predstavitevno gradivo s konference ALA v Chicagu, 9.–15. julij 2009.
- [17] Thomsett-Scott, B. (2009). Competitive Usability. Predstavitevno gradivo s konference ALA v Chicagu, 9.–15. julij 2009.

Marta Seljak